

SVEA HOVRÄTT

Rotel 0603

Mål/Ärende nr: M 9150-17, 060303

Naturvårdsverkets överklagande av mark- och miljödomstolens dom (Nacka Tingsrätt, 17-09-25 imål M1997 och M2005-17) angående begäran om återkallelse av tillstånd för vindkraftsanläggningar vid Sandtjärnsberget, Ängersjökölen, Åndberget och Skaftåsen.

Nacka Tingsrätt har på sidorna 2-6 i domen, korrekt sammanfattat vår överklagan, avseende de specifikt i Ängersjö-området, redan skyddade 5 kungsörnsreviren och ett berguvsrevir, genom domslut i Svea Hovrätt (Mål nr M8453-15. Avvisning prövningstillstånd, projekt Svartåsen) och länsstyrelsen Jämtlands strategiska plan för skydd av vitala kungsörnsrevir med säkerhetszon på 10 km. Det senare försäkrat av EU:s Valloniendom avseende den juridiskt okränkbara digniteten för strategiska dokument, samt Naturvårdsverkets egen revidering av syntesrapport 6740, som rekommenderar skyddsavstånd 6 km och koncentration av vindkraft för att friställa stora vindkraftsfria områden. I vår överklagan upptas också Naturvårdsverkets egna definitioner av begreppet "avsiktligt dödande", vilka är distinkta och direkt relevanta i detta fall. Därtill relateras till minst fyra omgivande massiva vindkraftsbarriärer i Jämtland, Hälsingland och Dalarna, den vikande trenden för kungsörnspopulationen i W och Z-län och ny GPS-baserad forskning avseende revirstorlek, flyttnings- och övervintringsmönster. Den genomsnittliga revirstorleken för 27 revir var 214 km² (max 600 km²) jämfört med ca 14 km² som tillämpats vid tillståndsgivning. Sveaskog AB:s ansökan om bergtäkt för 500.000 ton fyllnadsmaterial mitt i projektområdet för vore en direkt dödsstöt för dessa vitala revir.

Fullt stöd för återkallelse av miljö tillstånd ges i 24 kap. 3 § punkt 3-5 och 7 MB. Denna paragraf är avsedd att möjliggöra för myndigheter och domstolar att korrigera felaktiga beslut avseende skydd av miljö, biologisk mångfald och människors hälsa, när de baserats på undermåliga beslutsunderlag, vilseledande uppgifter eller när nya fakta framkommit som omöjliggör verksamheten. Här finns också anledning att ompröva efterlevnaden av Sveriges förpliktelser till följd av EU-medlemskapet, EU:s strategi för biologisk mångfald 2020, Agenda 2030, Miljöbalkens försiktighetsprincip, Parlamentariska landsbygdskommitténs slutbetänkande (2017-juni) mm. Detta gäller också för kap. 7 §24 MB avseende interimistiskt förbud under tre år, i syfte att få tid till genomgång av nya fakta och lagstiftning. Sådan begäran har också inlämnats till länsstyrelsen Jämtland, som avvisat utan att försvara sina tidigare ställningstaganden avseende på de relevanta kungsörnsreviren (Svartåsenfallet), sitt eget strategiska dokument eller eget yttrande mot höjning av verken till 230 m. Vår överklagan hänvisades till Miljö- och Energidepartementet som avvisade skrivelsen med hjälp av tveksam formell miss då vi enbart lämnat in fullmakt för Föreningen Svenskt Landskapskydd, men missat att åter redovisa fullmakt för föreningen i Lillhärdal. Denna fullmakt hade tidigare inlämnats till Östersunds Tingsrätt, som vidarebefordrat ärendet till departementet. Hemställen var helt korrekt till den viktigaste delen som handlar om begärd återkallelse av projekten Sandtjärnsberget och Ängersjökölen i Ängersjö.

Vi ser här oroande tecken på att svensk miljöprövning är underordnad "politisk korrekthet" för att uppnå energipolitiska mål utan prövning av påstådd hållbarhet, när alltfler besvärande fakta presenteras avseende nedprioriterade effekter som sjukdom, ohälsa och olämplig uppväxtmiljö, samt hot mot biologisk mångfald, ekosystem, skogsnäring och landsbygdsutveckling.

Lagstiftaren har också tillsett att ansvaret för prövning som avses i 3-6 §§ får göras av Naturvårdsverket, m.fl. genom ansökan om återkallelse hos mark- och miljödomstol enligt 24 kap. 7 §.

Naturvårdsverkets ifrågasättande av Nacka Tingsrätts dom och överklagan för prövning av sin egen skyldighet, är därför ytterst oroande och närmast prekärt ur EU-perspektiv, avseende bedömningen av det svenska miljöarbetet. Inte minst mot bakgrund av att Naturvårdsverket, dels har nationellt förvaltningsansvar och dels rapporterings- och representationsansvar i EUs miljövårdande kommittéer och institutioner.

Svea Hovrätts dom MÖD M8453-15

Svea Hovrätts dom MÖD M8453-15, fastställde dom i Östersunds Tingsrätt 2015-09-10 i mål M 1394-14, som fattats med följande motivering;

Med beaktande av det antal flygningar som görs (både inom och utom etableringsområdet) finner mark- och miljödomstolen att det planerade etableringsområdet, som i sin helhet är kraftigt kuperat, inhyser ett stort värde som kungsörnslokal för ett flertal olika kungsörnsindivider.

En etablering av vindkraftverken skulle medföra en påtaglig påverkan på kungsörnarna, då den planerade verksamheten skulle komma att skada/förstöra kungsörnarnas fortplantningsområden och viloplatser.

*Med hänsyn till vad som framkommit om områdets betydelse som fågellokal för kungsörn anser mark- och miljödomstolen att den ansökta verksamheten står **i strid med både artskydds-förordningen och lokaliseringsprincipen.***

*Mark- och miljödomstolen anser vidare att det i detta fall inte är möjligt att, genom föreskrivande av villkor om försiktighetsmått/skyddsåtgärder, undgå konflikten med artskydds-förordningen. **Till följd härav ska MPD:s beslut upphävas och bolagets ansökan avslås.***

Kommentar: Naturvårdsverket är skyldigt att bevaka allmänna intressen, domslut i Svea Hovrätt, artskydds-förordningen och Miljöbalkens lokaliseringsprincip.

Förvaltningsansvar

Naturvårdsverkets förvaltningsansvar är tydligt angivet i lagstiftning, förordningar, samt Naturvårdsverkets egen miljöpolicy och egna strategiska dokument;

1. Förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket

1 § Naturvårdsverket är förvaltningsmyndighet på miljöområdet i frågor om klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning. Naturvårdsverket har en central roll i miljöarbetet och ska vara pådrivande, stödande och samlande vid genomförandet av miljöpolitiken.

Naturvårdsverket ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling. Naturvårdsverket ska främja en hållbar utveckling med utgångspunkt i generationsmålet och miljökvalitetsmålen.

2. Naturvårdsverkets miljöpolicy

3 § Vårt uppdrag. Naturvårdsverket är en **nationell förvaltningsmyndighet på miljöområdet**. Vi arbetar på uppdrag av den svenska regeringen inom Sverige, EU och internationellt.

Naturvårdsverket ska inom sitt ansvarsområde bidra till en hållbar utveckling och verka för att de nationella miljökvalitetsmålen nås. Myndigheten ska vara en samlande kraft och peka ut riktningen för klimat och luft, mark, biologisk mångfald, förorenade områden, kretslopp och avfall, miljöövervakning samt miljöforskning.

3. Strategi för svensk viltförvaltning

ISBN 978-91-620-8736-4, sid 12, kungsörn. Strategi för svensk viltförvaltning är en nationell strategi som beskriver vägval för att utveckla och stärka Sveriges viltförvaltning fram till år 2020.Den övergripande viltpolitiken och lagstiftningen om jakt och vilt beslutas av Sveriges

riksdag. EU:s lagstiftning och internationella åtaganden sätter också vissa ramar för viltförvaltningen. Naturvårdsverket är den centrala förvaltningsmyndighet i Sverige som ansvarar för frågor om jakt och vilt. Även andra myndigheter, till exempel länsstyrelserna, Jordbruksverket och Skogsstyrelsen har viktiga roller i viltförvaltningen.

Strategi för svensk viltförvaltning är framtagen av Naturvårdsverket på uppdrag av regeringen.

4. Vindlov. Vindlov.se är en webbplats om tillståndsfrågor för vindkraft som tagits fram i samarbete med ett 20-tal offentliga myndigheter och organisationer. Ansvarsfördelningen vid planering, samråd, prövning och tillsyn vindkraft redovisas i

<https://www.vindlov.se/sv/ansvar--roller/centrala-myndigheter/>

Naturvårdsverket arbetar långsiktigt och förebyggande för en hållbar samhällsutveckling. Visionen är en bra livsmiljö för människan och allt annat levande nu och för kommande generationer.

Naturvårdsverket ska bland annat främja en hållbar utbyggnad av vindkraft som en miljövänlig energiform och tillgodose **en långsiktig** naturresursplanering inklusive värden för naturvård, rekreation och friluftsliv. Detta görs till exempel genom vägledning på webbsidor och seminarier. Naturvårdsverket är även tillsynsvägledande och **kan överklaga tillståndsbeslut enligt miljöbalken.**

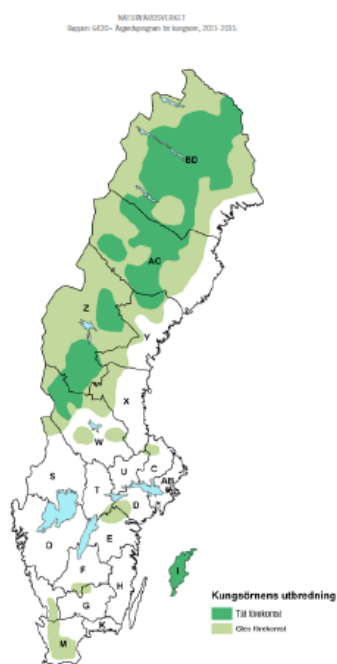
Överklagan kan också göras av **Kammarkollegiet enligt Förordning (2007:824) 3 §;**

Myndigheten ska föra talan för det allmänna

1. för att ta till vara miljöintressen och andra allmänna intressen i enlighet med vad som anges i miljöbalken.

5. Åtgärdsprogram för kungsörn 2011–2015, Förvaltningsansvar;

I Sveriges nya rovdjursförvaltning gör **regering och riksdag klart att jakt av kungsörn ligger inom Naturvårdsverkets ansvarsområde** och att länen inte ska hantera denna art. Vare sig skydds- eller licensjakt ska delegeras till länsstyrelserna och inga miniminivåer för kungsörn ska processas fram i länen. I 28 § jaktförordningen (1987:905), som under vissa omständigheter tillåter avlivning av rovdjur som angriper tamdjur, ingår inte heller kungsörn. Kungsörn intar på så sätt en **särställning i rovdjursförvaltningen genom att kungsörnens utbredning inte ska påverkas av människan** och skyddsjakt endast tillåts i undantagsfall av Naturvårdsverket.

Figur 3. Utbredning av häckande kungsörn i Sverige 2010. Ljusare färg visar glestare förekomst. Kungsörns har sin huvudsakliga utbredning i Norrland. Källa: Kungsörns Sverige.

Flertalet åtgärdsprogram faller inom Naturvårdsverkets ansvarsområde. Regeringen avser att noga följa myndigheternas arbete med åtgärdsprogram och vid behov vidta åtgärder för att nå etappmålet om hotade arter och naturtyper är viktigt för att säkra biologisk mångfald.

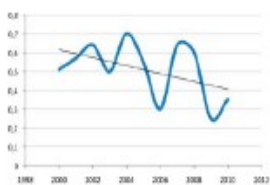
Särskild vikt avseende kungsörn ställs på förvaltningsplanen för rovdjur i Norrbotten, Västerbotten, **Jämtland**, Västernorrland, Gävleborg, Dalarna Gotland och Skåne.

Studier av satellitsändarförsedda kungsörnar födda i Jämtland visar att ungfågeln uppehöll sig inom reviret till oktober–november och därefter flyttade 20–60 mil söderut (Falkdalen & Nygård, 2008). Flyttningar till Sydsverige över 150 mil har konstaterats. GPS-studier visar att **huvuddelen av de yngre honfågeln i Jämtland övervintrar i Härjedalen.** Därtill örnar från Norge (Dovremassiven och Nordnorge) och Finland (ca 15%). Inventeringen av kungsörn samordnades med Norge 2016.

Noterbart är behovet av kraftiga boträd. Av 97 kontrollerade boträd uppmättes en genomsnittlig ålder på 311 år och träd yngre än 225 år användes i mycket liten utsträckning (Tjernberg, 1983b).

Bevarande av trygga habitat är därför mycket viktigt för artens fortlevnad. Detta är också viktigt för att tillgodose artens behov av basföda. Vindkraftverk gör stor skada på skogsfågel, ripa (kolli-sioner) och tecken tyder på störningar av ekosystem och tillväxt. Såväl fågelarter som betande djur tycks successivt avlägsna sig från området. Störningar i kortisolsystemet har observerats. De årliga långa flyttningarna till och från renarnas kalvningsområden, tvingar örnarna att passera landets vindkraftsbarriärer två gånger om året.

Härjedalen utgör centrum för det sydligaste och viktigaste reproduktionsområdet. Andelen misslyckade häckningar i norra Sverige är betydligt högre. Reproduktionen rapporteras vikande.

Figur 7. Årlig äggproduktion till kvartal och medelvärde (avert linje) för period 2005–2011. Källa: Kungshörn Sverige.

År 2015 lyckades endast tre ungförarar uppå flygfärdig ålder inom 41 revir i Härjedalen. 75 % av ungförarna överlever inte de första 5 åren innan de normalt bildar revir. Det är då ytterst viktigt att ansvarig myndighet respekterar länsstyrelsen Jämtlands strategiska plan för skydd av kungsörn, som valt ut 13 % av de mest vitala kungsörnsreviren som högst skyddsvärda med 10 km skyddszon, vilket gäller samtliga revir i Ängersjö-området. Varav tre omger Sandtjärnsberget.

Samtliga revir skyddas genom Svea Hovrätts slutliga undanröjning av vindkraftspark Svartåsen.

Kommentar: Ovan framgår att Naturvårdsverket har såväl explicit förvaltningsansvar som skyldighet att agera.

Syntesrapport 6740, Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss (2017-06)

Naturvårdsverkets/Vindvals uppdaterade syntesrapport 6740 (2017-06), **Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss;**

- konstaterar att tidigare kunskaper om vindkraftens risker varit otillräckliga
- rekommenderar dubbelade skyddszoner för kungsörn upp till 6 km
- lyfter frågan om skyddsavstånd är tillräckligt för att bevara eller skapa livskraftiga bestånd

Sammanfattning punkt 14: "För att nå sådana mål menar vi att det krävs en mycket mer storskalig planering där man från centralt håll pekar ut de områden där en utbyggnad av exempelvis vindkraft ger så liten negativ miljöpåverkan som möjligt. Vi menar att detta skulle kunna leda till en smidigare hantering av ansökningsärenden för vindkraft, samtidigt som det skulle gagna fågelskyddet, i jämförelse med dagens hantering av ärende för ärende. Ett sådant förfarande innebär samtidigt att tillräckligt stora ytor med en relativt sett riskfri miljö förblir oexploaterade, och relativt sett riskfria för de bestånd vi vill ha".

Kommentar: Naturvårdsverket egen tolkning och handledning är således högst relevant för den hotade kungsörnspopulationen, i de sedan länge etablerade kärnområdena för kungsörn och berguv i Ängersjö-området. Såväl länsstyrelsen som miljöprövningsdelegationen klassade reviren vid Sandtjärnsberget som starkt hotade redan vid miljöprövningen av projekt Svartåsen och reducerade tillståndet från 26 till 14 verk. Efter överklagan undanröjdes även resterande 14 verk av Östersunds Tingsrätt, med hänvisning till Artskyddsförordningen och den täta förekomsten av andra örnar. Sedan fastställt av Svea Hovrätt. Därtill ska läggas det länge etablerade berguvsreviret, som ska likställas med kungsörn och som inte redovisades i beslutsunderlagen eller ens kommenterades i miljöprövningsdelegationens handläggning. Miljöprövningsdelegationens tillståndsgivning ska då betraktas som avsiktligt dödande och upphävas av Naturvårdsverket eller domstol. Verkets försök att undslippa sin skyldighet att efterleva Nacka Tingsrätts domslut strider mot regeringsuppdraget och ska därmed avvisas, med krav på agerande för återkallelse av miljötillstånden för Sandtjärnsberget och Ängersjökölen. Som ytterligare steg kan lämpligen åtgärder vidtas för beslut om interimistiskt förbud för att uppnå nödvändig tidsutrymme för

agerande enligt Nacka Tingsrätts beslut och övriga regeringsuppdrag, samt tillämpning och implementering av

- Naturvårdsverkets Handbok för Artskyddsförordningen och Naturvårdsverkets skrivelse 2015-04-30, avseende avsiktligt dödande
- länsstyrelsen Jämtlands Strategi för kungsörn och vindkraft
- EU biodiversity strategy to 2020, Åtgärd 1 och 7
- EU-Birds Directive – Annex I, II & III, Tetrao urogallus (tjäder)
- Syntesrapport 6740, Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss, (2017-06)
- EUROBAT Guidance 2015
- Agenda 2030, Mål 15
- länsstyrelsens planering för grön infrastruktur, 2018
- stöd för utvecklingsbara orter enligt den Parlamentariska Landsbygdsdelegationens slutbetänkande

Därtill bör samverkan etableras med markägaren Sveaskog AB och Skogsstyrelsen avseende det specifika kravet för statliga bolag i EU biodiversity strategy to 2020,

- Åtgärd 7: Undvika nettoförluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
Mål 3B, Skog: Senast 2020 införa skogsbruksplaner eller motsvarande instrument, i linje med hållbart skogsbruk, för samtliga skogar som är offentligt ägda och för skogsbruksföretag över en viss storlek (som ska definieras av medlemsstaterna eller regionerna och anges i deras program för landsbygdsutveckling), som får stöd inom ramen för EU:s politik för landsbygdsutveckling, för att på ett mätbart sätt förbättra dels bevarandestatusen för arter och livsmiljöer som är beroende av eller påverkas av skogsbruk, dels tillhandahållandet av därmed förknippade ekosystemtjänster jämfört med EU:s lägesbeskrivning från 2010.
- Åtgärd 9: Bättre inriktning av landsbygdsutvecklingen mot bevarande av biologisk mångfald
- Åtgärd 11: Uppmuntra skogsägare att bevara och förbättra skogarnas biologiska mångfald
- Åtgärd 12: Integrera åtgärder för biologisk mångfald i skogsbruksplaner

Härvid möjliggörs också bättre förutsättningar för skyndsamt begränsning av de negativa effekterna på folkhälsa, ekosystem och biologisk mångfald som orsakas av vindkraftens markvibrationer och infraenergipulser. Dessa synpunkter har utvecklats i den påbörjade processen för Klagomål på Sveaskog AB:s FSC-certifikat, bl.a. baserad på brister avseende kriterier för närboendes hälsa, ekonomi, livskvalitet, biologisk mångfald och ekosystem.

Bestämmelser om jakt, skyddsjakt och rovdjursförvaltning

- jaktlagen (1987:259). Kungsörn är fredad enligt 3 § jaktlagen. När viltet är fredat gäller fredningen även artens ägg och bon.
- jaktförordningen (1987:905). Kungsörn är fridlyst enligt 4 § och enligt paragrafen är det **förbjudet** att **avsiktligt störa kungsörn**, särskilt under parnings-, uppfödning- och övervintringsperioder liksom att **avsiktligt förstöra artens fortplantningsområden eller viloplats**.

Straffbestämmelser kopplade till överträdelser av 4 § Artskyddsförordningen finns i 29 kap. 2b § miljöbalken, avseende brott enligt 8 kap. 1 §; *Föreskrifter om förbud att inom landet eller del av landet döda, skada, fånga eller störa vilt levande djur eller att ta bort eller skada sådana djurs ägg, rom eller bon eller att skada eller förstöra sådana djurs fortplantningsområden och viloplats för meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Sådana föreskrifter får meddelas, om det finns risk för att en vilt levande djurart kan komma att försvinna eller utsättas för plundring eller om det krävs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden om skydd av en sådan art.*

Kommentar: Miljötillstånden strider mot föreskrift som upprättats av myndighet som regeringen bestämt, tillika strategiskt dokument, länsstyrelsen Jämtlands **Strategi för kungsörn och vindkraft**. Naturvårdsverket är då skyldigt att agera för skydd av allmänna intressen.

- förordningen (2009:1263) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn
- förordningen (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer
- Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2010:1) om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn
- Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2007:10) om inventering av björn, varg, järv, lodjur och kungsörn.

Artskyddsförordningen

Artskyddsförordningen reglerar implementeringen av EU:s Fågel och Habitatdirektiv.

Med bevarandestatus för en livsmiljö avses summan av de faktorer som påverkar en livsmiljö och dess typiska arter och som på lång sikt kan påverka dess naturliga utbredning, struktur och funktion samt de typiska arternas överlevnad på lång sikt. En livsmiljös bevarandestatus anses gynnsam när

1. dess **naturliga eller hävdbetingade utbredningsområde** och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande

2. den **särskilda struktur och de särskilda funktioner**, som är nödvändiga för att den ska kunna bibehållas **på lång sikt**, finns och sannolikt kommer att finnas under en överskådlig framtid.

Den andra delen i habitatdirektivet handlar om ett generellt artskydd som gäller de arter som listas i bilaga 4, vilka återfinns i artskyddsförordningens bilaga 1 markerade med "N".

Många arter förekommer i både habitatdirektivets bilaga 2 och 4, det vill säga har både markeringen "B" och "N" i bilaga 1 till artskyddsförordningen. För sådana arter gäller 4 -15 §§ artskyddsförordningen.

Det kan därför bli fråga om prövningar enligt 7 kap MB och artskyddsförordningen.

I vägledningsdokumentet, **Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC**, understryker EU-kommissionen med hänvisning till utslag i EU-domstolen, vikten av att artiklarna i direktiven tillämpas med stöd av **tvingande nationella bestämmelser**. Detta kan anses implementerat genom länsstyrelsen Jämtlands **Strategi för kungsörn och vindkraft**, som fastslår 10 km skyddsavstånd till de relevanta kungsörnsreviren i Ängersjö.

Det generella artskyddet i fågeldirektivets artikel 5 är också infört i 4 § Artskyddsförordningen genom, förbudet mot att störa fåglar och häckningsområden m.m.

Rapporteringskrav

Enligt både Habitatdirektivet (artikel 16.2) och Fågeldirektivet (artikel 9.3) är EU:s medlemsstater skyldiga att regelbundet rapportera vilka undantag som lämnats från det strikta artskyddet. Enligt artikel 9.4 Fågeldirektivet ska kommissionen alltid säkerställa att artskyddet är förenligt med direktivet. Detta betyder att kommissionen regelbundet ställer formella frågor till medlemsland om kommissionen uppfattar att landet kan ha missbrukat möjligheten till undantag. Sådana förfrågningar kan ske på eget initiativ eller som ett resultat av klagoskrivelser från enskilda eller från organisationer. Om kommissionen bedömer att landet i fråga inte följer direktivet kan följden bli att ärendet prövas av EU-domstolen.

Om ett land fälls får det normalt betala alla rättegångskostnader. EU-domstolen kan också tillåta kommissionen att utverka ett vite som belastar medlemslandet för varje dag som den felaktiga implementeringen pågår. EU:s miljökommissionär är underrättad. Besked har erhållits om att inläsning pågår. Kompletterande information om skärpningarna genom länsstyrelsens strategiska dokument (Valloniendomen) och Vindvals reviderade syntesrapport 6740 kommer att översändas.

Enligt artikel 12.1 Fågeldirektivet ska medlemsländerna vart tredje år även rapportera om implementeringen av direktivet i landet. I rapporteringen ingår bland annat att redovisa vilka särskilda skyddsområden och åtgärdsprogram som inrättats. En liknande och mer omfattande rapport, ska enligt artikel 17 Habitatdirektivet, göras vart sjätte år.

EU-kommissionens senaste utvärdering av Fågel- och Habitatdirektivet sammanfattar i delrapport *"utvecklingen av ledningsnät för energiöverföring och vissa tekniker för produktion av energi från förnybara energikällor sannolikt kommer att ha störst påverkan. De förnybara tekniker som oftast nämns i litteratur och intressenternas svar är biobränslen, vindkraft, skiffergasutvinning och vattenkraft. Potentiella negativa effekter från dessa teknologier omfattar fragmentering, försämring och förlust av markbundna och marina livsmiljöer, liksom direkta skador och dödlighet hos specificerade arter från byggverksamhet och föroreningar. Särskilt oroande är kontakten mellan flyttande fåglar och fladdermöss med kraftledningar och vindkraftverk".*

Utdrag ur Sveriges svar i EU:s Fitness check-enkät anger;

- Styrkan och konsekvenserna av direktiven kan ha underskattats
- Kraften av skyddseffekten hos kraven i artikel 6.2 och 6.3 var kanske inte helt förstådda när Sverige gick med i EU, men har uppenbarligen bidragit till ett starkare skydd av viktiga naturområden i Sverige
- För att uppnå och upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för alla övriga arter och livsmiljöer, är ett brett spektrum av åtgärder nödvändiga för att minska de negativa externa miljöeffekterna av aktiviteter, bland annat för att
 - utöka **antalet och ytan** av skyddade områden
 - använda justerade förvaltningsmetoder
 - säkerställa **miljöhänsyn i markanvändning** inom andra områden

Det engelska begreppet **Resting place** ska också tolkas inrymma både fåglarnas viloplats i allmän betydelse liksom deras övervintringsplatser.

Kommentar: Detta är ett viktigt argument för att återkalla miljötillstånden, då Härjedalen är ett konstaterat övervintringsområde för Jämtlands kungsörnar enligt officiell GPS-studie.

FSL hävdar också att EU:s vägledningsdokument, **Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC** och det av EU-domstolen ställda kravet att artiklarna i direktiven ska tillämpas med stöd av tvingande nationella bestämmelser, är implementerat genom länsstyrelsen Jämtlands **Strategiska plan för kungsörn och vindkraft**. Planen fastslår 10 km skyddsavstånd till de relevanta kungsörnsreviren i Ängersjö. Vi kan också konstatera att svenska staten gentemot EU ger en annan bild av skyddsbehovet i kontrast till miljöprövningsdelegationens, Naturvårdsverkets och Miljödepartementets passiva myndighetsutövning och försök att kringgå skyldighet att agera för skyddet av de redan fredade kungsörnsreviren och berguvsreviret i Ängersjö och enligt återvisningsbeslut i Nacka Tingsrätt.

Avsiktligt dödande

Kungsörn listas i bilaga 1 i EU:s Fågeldirektiv. Fågeldirektivet förbjuder avsiktligt dödande av kungsörn.

- Naturvårdsverket har i skrivelse 2015-04-30, redovisat sin tolkning av begreppet Avsiktligt dödande enligt 4 § artskyddsförordningen, avseende dess tillämpning vid miljöprövning av vindkraft;

Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken är en lämplig lokalisering en sådan där syftet med åtgärden uppnås med minsta olägenhet för bland annat miljön. Det bör därför bedömas som ett avsiktligt dödande när det jämfört med andra vindparker föreligger en förhöjd kollisionsrisk med verken för känsliga

arter. Känsliga fågelarter är sådana som enligt kunskapsprogrammet Vindval bedömts som särskilt känsliga för vindkraft t.ex. rovfågel.

- Detta stöds också av Naturvårdsverkets egen tydliga förklaring av begreppet avsiktligt i **Handbok för artskyddsförordningen Del 1 – fridlysning och dispenser 2009:2**; "När den som utfört en åtgärd är medveten om den förutsägbara konsekvensen av sitt handlande, det vill säga att en skyddad art sannolikt till exempel störs eller förstörs, även om störningen eller förstörandet inte var syftet med åtgärden och ändå genomfört den".

Handboken är en implementering av Habitatdirektivets artikel 12.4, som ålägger medlemsstaterna att införa ett system för övervakning av oavsiktlig fångst och oavsiktligt dödande av djurarterna i bilaga 4 a till Habitatdirektivet eller i bilaga 1 till Artskyddsförordningen. Här fastslås bl.a. att ett otillåtet avsiktligt dödande är sådant som på lokal eller nationell nivå har en negativ effekt på artens population, kvantitativt eller kvalitativt. För hotade arter med låg reproduktion och en negativ populationsutveckling bör dock även avsiktligt dödande av enskilda individer beivras. Enligt artskyddsförordningen är det förbjudet att enlighet

- 4 § 2 punkten i avsiktligt störa djuren, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder
- 4 § 3 punkten är det förbjudet att avsiktligt förstöra ägg och bon
- 4 § 4 punkten är det förbjudet att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsar.

EU-kommissionen tolkar ordet avsiktligt i detta sammanhang som att det inte behöver vara syftet med åtgärden (till exempel en gallring) att arternas bon eller deras livsmiljö sannolikt förstörs, utan att **det räcker att verksamhetsutövaren förstår att åtgärden kan ha den effekten**.

Att skogsbruksåtgärder inte generellt är undantagna bekräftas av ett utslag i EU-domstolen, där Tyskland fällts för att i sin lagstiftning ha undantagit reguljärt jord- och skogsbruk från de aktuella bestämmelserna i habitat- respektive fågeldirektiven (Case C-98/03).

Kommentar: Ett brott mot Svea Hovrätts och Östersunds Tingsrätts domar och länsstyrelsens strategiska dokument och miljöprövningsdelegationens egen avstyrkan av större delen av Svartåsen-projektet p.g.a. dessa örnrevir som omger Sandtjärnsberget och ligger nära Ängersjökölen, ska miljötillstånden betraktas som avsiktligt dödande och därmed återkallas. MPD:s agerande mot sitt eget tidigare beslut och i övrigt tydliga omständigheter och fastslagna skyddsåtgärder av specifika rovfågelhabitat, sätter svenska staten i en prekär situation enligt art. 9.4 Fågeldirektivet, när kommissionen ska säkerställa Sveriges efterlevnad av direktivet. Detta gäller även Naturvårdsverkets passiva agerande, bristande respekt för miljödomstolar och ifrågasättande av sitt förvaltningsansvar och skyldigheter enligt regeringsuppdrag, samt relevant lagstiftning.

Tjäder. EU-Birds Directive – Annex I, II & III, Tetrao urogallus

<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/Tetrao%20urogallus%20factsheet%20-%20SWIFI.pdf>

http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/guidance/index_en.htm

EU har klassat tjädern som en av Europas 10 mest skyddsvärda fåglar och fastställt ett omfattande program för skyddsåtgärder enligt EU-Birds Directive – Annex I, II & III, Tetrao urogallus (2017). Modellbedömningar av minsta livskraftiga populationsstorlek har konstaterat att det minsta området som krävs för upprätthålla en livskraftig isolerad population på ca 450 individer är 250 km². Idealiskt lämplig livsmiljö för tjäder bör vara angränsande över detta område. Om det inte är så, bör mindre områden (50-100 km²) av lämplig livsmiljö vara tillräckligt sammankopplade för att tillåta spridning och utbyte mellan delpopulationer.

Habitatförlust och fragmentering antas vara den främsta orsaken till minskning av tjäder, såväl inom ett skogsområde som på landskapsnivå eftersom de kräver omfattande angränsande skogsområden för sin överlevnad. Intensiva skogsbruksmetoder, kalavverkning och täta monokulturer med samma ålderstruktur förstör och fragmenterar tjäderns livsmiljöer. Ökad nivå av luftburet kväve har lett till försurning och luftburen förorening av tungmetaller, särskilt kadmium kan vara ett problem eftersom tjädern verkar ackumulera detta ämne. Överbetning, predation, troféjakt, mänskliga störningar och klimatförändringar nämns som andra hot. Kollisioner med kraftledningar och beteshägn är ett stort problem.

Därtill ska de allvarliga rapporterna från den svenska organisationen Tjäderkommittén - Tjäderobservatörerna beaktas, avseende omfattande dödande vid de svenska vindkraftverken. <http://www.tjaderobs.se/vindkraft.html>

Enbart rapporter från Sörskog/Högbergets vindkraftpark, Leksand, visar allvarliga exempel:

- 20 april 2009. Död tjädertupp låg rakt under de roterande vingarna
- 29 april 2015. Krossad tjädertupp hittades rakt under de roterande vingarna
- Sommaren 2016. Två döda tjädertuppar och en tjäderhöna hittades döda av jägare med hund
- Hösten 2017. Samme jägare hittade två döda tjädrar, en tjädertupp och en tjäderhöna.

Den lokale jägaren har också hittat andra mindre fåglar ihjälslagna under vindkraftverken.

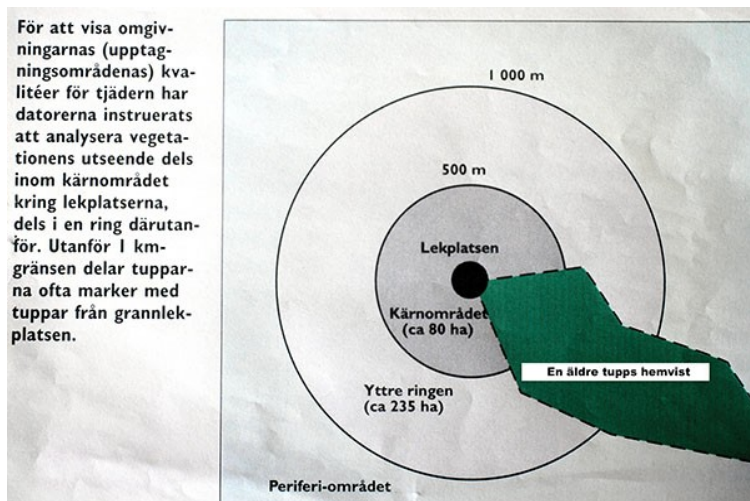
Det kan handla om andra arter som är upptagna i Artskyddsförordningen t.ex. Järpe, Sparvuggla, Lappuggla, Slaguggla, Pärluggla, Spillkråka och Tretåig hackspett. Detta är mycket höga dödstal, då erfarenhet från inventering av döda fåglar (Näsudden, Gotland), visar att fågelkadaver bortförs av rovfåglar och rovdjur inom ca 3 dygn. Systematiskt eftersök med hund över större område runt verken ger ännu högre dödstal. Skogshönsen är extra utsatta genom sin raka och tunga flykt. Vindkraftexploateringen vid Sörskog/Högberget har följts upp och visar att den också haft direkta effekter på den lokala tjäderpopulationen genom bortträngning och minskande antal.

Den ursprungliga tjäderspelplatsen har trängts bort 600 meter och inte återkommit. Antalet spelande tuppar har samtidigt minskat med 60 procent.

Tjäderkommitténs hemsida visar att skogsbruket i Sverige har utvecklats ett av de tätaste skogsbilvägnäten i ett globalt perspektiv. En stor del av de skogsbilvägar som projekterats det senaste decenniet sammanhänger med vindkraftutbyggnad där anläggningar i Norrland ofta innebär mer än 5 mil nybruten väg per anläggning. Vägnätets fragmentering av natur och livsmiljöer och påföljande effekter innebär ett av de största globala hoten mot biologisk mångfald då de normalt leder till habitatförlust genom förändring i de ekologiska förutsättningarna. Även mindre vägar har en betydande negativ påverkan på naturmiljön. (Källa: Statistiska centralbyrån 2014).

Tjäderkommittén rapporterar också katastrofår för tjädern 2015. Den extremt regniga och kalla våren (kallast på 100 år, SMHI) blev katastrof för små tjäderkycklingar, som behöver rikligt med fjärlslarver och skydd av honan under sina tre första levnadsveckor. Anmärkningsvärt få tjäderkullar kläcktes och märkbart många ensamma tjäderhonor registrerades av skogsbiologer. Tjäderkycklingens stapelföda *Blåbärsfältmätarens* larver har påverkats negativt av det storskaliga skogsbruket. Enligt ArtDatabanken vid Sveriges Lantbruks Universitet har *Blåbärsfältmätaren* kraftigt minskat de senaste årtiondena. Det storskaliga trakthyggesbruket kan förklara huvuddelen av artens minskningar. Möjligen finns även andra faktorer som samspelar med de negativa effekterna av skogsbruket enligt ArtDatabanken. Dessa orsaker till minskningen av denna och andra insekter är också oroande i sig. En erfaren skogsbiolog redovisade besök på *"den kanske sista, riktigt bra lekplatsen våren 2010"*. *"Tjäderlekplatsen var sönderhuggen trots skogsbolagets bedyrande uttalande 1996 om att det stället skulle få stå intakt de närmaste 30 åren. Förekomst av tjäder var dålig redan då och har bara blivit sämre. Av tjäderlekplatsen finns bara rester kvar och*

att kalla det lek när en eller två tuppur vilset spelar på en skogsrest är helt fel benämning. Det finns knappt en järpe”.

Entomologen och tidigare forskningsledaren Bengt Ehnström vid ArtDatabanken SLU, säger "att när man som nu ger sig ut på marginalmarkerna - sumpskogar, naturskogsrester, kantzoner och liknande - äventyrar man möjligheterna att nå miljömålet Levande Skogar" fastställt av Riksdagen. Vetenskapliga fältstudier av tjädernas sociala struktur på lekplatsen (Hjorth, Lindén, m.fl.) visar att lekplatsen är centrum för ett stort reproduktionsområde.

1. Kärnområdet. Lekplatsen ligger mitt i kärnområdet som sträcker sig 500 meter ut från spelplatsens centrum och uppgår till cirka 80 hektar och är av största betydelse för tjäderspelet.
2. Ytterområdet. Området som tjäderna samlas på inför spelet sträcker sig minst 500 meter från kärnområdets ytterkant, alltså en kilometer från lekplatsens centrum. Arealen i hela detta område uppgår till cirka 300 hektar. Här tillbringar tupparna merparten av sin tid under spelperioden. Denna yta är vad tjäderna behöver för att kunna genomföra sitt spel med ett framgångsrikt resultat.
3. Revirområde/upptagningsområde. Inom en radie av 1,5 km från centrum på lekplatsen har varje tupp sedan en "tårtbit" där de tillbringar större delen av sina liv under resten av året. Arealen på hela detta upptagningsområde, för alla tupparna som besöker lekplatsen, är minst 700 hektar.

Sammanfattning

För tjädern är storleken på bestånden av gammal skog, den viktigaste förutsättningen på landskaps nivå. Ju högre gammelskogs-kvaliteter denna areal har desto fler tjädre finns i skogen och på lekplatserna. Om ett område långsiktigt skall kunna hysa en intakt tjäderlek med många tuppur behöver skogsbeståndet vara minst 300 hektar. Om denna yta krymper eller försämras genom avverkningar så förstörs gradvis enskilda tuppurs vistelseområden (tårtbitar) och till sist upphör den lokala stammen (Per Angelstam, skogshönsforskare).

Kommentar:

De inlämnade beslutsunderlagen saknar information om spelplatser för tjäder och orre. Likaså fiskgjuse, smålom och andra rödlistade arter. Naturinventeringen är ytterst summarisk. Sveaskog AB och Renewable Ltd har därmed brutit i denna redovisning.

Vi har information om minst en lekplats för tjäder enbart på ena sidan av Ängersjökölen. I ett fall observerades tjäderspel våren 2017, ca 600 meter från ett planerat vindkraftverk. Vid tillfället flög minst fem tjädre upp framför iakttagaren. Sveaskog har nu avverkat skogen 150 meter från spelplatsen, i nordostlig riktning från planerad park.

Vi har information om att fastighetsägare vid Storängersjön kan uppleva tre spelplatser för orrar enbart vid Kvarnsjön, Killingön och Flyet. Ibland äger spelet rum på isen mitt över mot Killingön. Ibland ses 20-30 orrar sitta i samma björk. Uppföljning av orre och tjäder vid vindkraftverk har gjorts på flera platser och visar på fortlöpande reduktion av populationen intill noll. Senaste

exemplet visade ett successivt försvinnande av vadarfågel vid Vattenfalls vindkraftsanläggning i Sorsele. Hypoteser:

- stort antal kollisioner under flygning i mörker och skymning till och från spelplatserna. Även dagtid, då dessa arter har tung och rak flykt. Studie vid vindkraftspark i Runn i norra Jämtland visar att ca 0,5 fjällripa dödas varje år/verk, genom kollision med vindkraftverk.
- äldre tuppar hävdar sina revir, medan yngre tuppar lämnar den besvärande ljudmiljön
- markvibrationer och infraenergipulser stör insektsfaunan och medför födobrist
- bullerbelastningen försämrar fåglarnas möjligheter att upptäcka rovdjur i tid.

En av Energimyndigheten stoppad studie visade att renar successivt lämnar vindkraftsparksområdet och att betetrycket ökar på längre avstånd.

Engelsk studie (2016) visade att grävlingar som levde 1 km från vindkraftverk hade 260 % högre cortisolvärde i blodet, jämfört med grävlingar som levde 10 km från verken.

Kommentar: Miljötillstånden uppfyller således inte EU-Birds Directive – Annex I, II & III, Tetrao urogallus och Naturvårdsverket har därmed direkt skyldighet att ingripa vid aktualiserade fall om överträdelse. Det åligger också Naturvårdsverket att utarbeta handledning för implementering av detta EU-direktiv enligt regeringsuppdrag. Då lekplatsen är centrum för en grupp individer inom ett större område (>300 ha), kommer det sannolikt behövas en riksinventering och klassning av vitala revir där miljövänliga och hållbara skogsbruksmetoder ska tillämpas.

Sveaskog AB:s agerande är ifrågasatt genom inledande fas för omprövning av bolagets FSC-certifikat, mot bakgrund av bristfälligt beslutsunderlag, samt de negativa effekterna av vindkraftverkens infraenergipulser och markvibrationer på folkhälsan och uppväxtmiljön, skogstillväxt, insektsfaunan, ekosystemens nedbrytningsfunktion, biologisk mångfald, livskvalitet och landsbygdsutveckling. Förslag läggs om omläggning av policiyn till miljövänligt skogsbruk, begränsad vindkraftverksamhet och stora fria område för hållbar framtid för människor och djur.

Processen sker i tre steg; Företagsdialog, Certifieringsorgan och FSC-centralt (Bonn).

EU biodiversity strategy to 2020

Denna strategi avser att förhindra den redan långt gånga fragmenteringen av Europas skogar och den gröna infrastrukturen. EU-kommissionens riktlinjer för grön infrastruktur är under implementering och samtliga länsstyrelser ska utarbeta regionala handlingsplaner för grön infrastruktur.

- Mål 1. Skydda arter och livsmiljöer. Arter och livsmiljöer som skyddas av EU:s naturvårdslag ska visa bättre bevarande eller en säker status för 100 % fler livsmiljöer och 50 % fler arter.
- Mål 2. Bevara och återställa ekosystem. Ekosystemtjänster ska upprätthållas och förbättras genom upprättande av grön infrastruktur och minst 15 % av skadade ekosystem ska återställas.
- Mål 3. Uppnå ett mer hållbart jordbruk och skogsbruk. Ekosystemtjänster från arter och livsmiljöer, som påverkas av jord- och skogsbruk, ska visa mätbara förbättringar.
- Mål 5. Bekämpa invasiva främmande arter. Identifiering, kontroll och utrotning av invasiva främmande arter för att förhindra nya invasiva arter från att störa biologiska mångfalden.
- Mål 6. Hjälpa till att stoppa förlusten av den globala biologiska mångfalden.

Sveaskog har som landets största markägare ansvar i Mål 3 och 6;

- Mål 3 B. Senast 2020 införa skogsbruksplaner eller motsvarande instrument, i linje med hållbart skogsbruk, för samtliga skogar **som är offentligt ägda** och för skogsbruksföretag över en viss storlek som ska definieras av medlemsstaterna eller regionerna och anges i deras program för landsbygdsutveckling, som får stöd inom ramen för EU:s politik för landsbygdsutveckling, för att på ett mätbart sätt förbättra bevarandestatusen för arter och livsmiljöer som är beroende av eller påverkas av skogsbruk.

Åtgärd 9 a. Kommissionen och medlemsstaterna ska integrera kvantifierade mål för biologisk mångfald i strategier och program för landsbygdsutveckling och anpassa åtgärder efter regionala och lokala behov.

Detta är mycket relevant för Ängersjöbygden, varför folkhälsofrågor, biologisk mångfald och förutsättningar för framtida generationer måste prioriteras i enlighet med den Parlamentariska landsbygdsdelegationens kraftfulla slutbetänkande.

Mål 6. Det överordnade EU-målet och de starka hoten mot arter som övervintrar i Sydeuropa och på den afrikanska kontingenten såsom fiskgjuse, tornseglare, svalor eller fladdermusarter. Sverige har europeiskt huvudansvar för fiskgjusepopulationen. Även kungsörnarna är starkt hotade under de ca 700 mil långa vinterflyttningarna till Mellan- och Sydsverige, förbi landets många vindkraftsbarriärer.

Kommentar: Naturvårdsverket har direkt skyldighet gentemot EU genom samtliga uppsatta mål och specifikt i Åtgärd 19. *Säkra den biologiska mångfalden i EU:s utvecklingssamarbete.*

Agenda 2030 för hållbar utveckling

Vid FN:s toppmöte den 25 september 2015 antog världens stats- och regeringschefer Agenda 2030 för hållbar utveckling och dess 17 globala mål och 169 delmål. Världens länder har beslutat att skapa förutsättningar för en inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt och anständigt arbete för alla med hänsyn till olika nivåer av nationell utveckling och kapacitet. För Sverige gäller bl.a.

Mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald

- *att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.*

Biologisk mångfald är en avgörande grund för jordens livsuppehållande system och vår nuvarande och framtida välfärd vilar på denna grund, såsom framhålls i konventionen om biologisk mångfald. En långsiktigt hållbar användning av naturresurser och ekosystemtjänster är en viktig faktor för att människor ska kunna ta sig ur fattigdomen permanent. Att ta ansvar för detta åligger utvecklade såväl som utvecklingsländer.

Naturresurser och ekosystemtjänster påverkas även negativt av klimatförändringar. Hållbar användning av skogsresurser inklusive minskning av avskogningen bidrar positivt till vårt klimat och till vår försörjning. Biologisk mångfald bidrar till ökad motståndskraft i ekosystemen. Att tillgodose mänsklighetens behov av livsmedel, energi, vatten, mineraler, läkemedel och förnyelsebara råmaterial utan att undergräva biologisk mångfald och genom att hållbart nyttja ekosystemtjänster och samtidigt minska utsläppen av växthusgaser är därför viktiga utmaningar.

För Sverige mest relevanta delmål för mål 15

15.1 Till 2020 **bevara, återställa och hållbart använda ekosystem** på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker, berg och torra områden, i enlighet med de skyldigheter som anges i internationella överenskommelser.

15.2 Till 2020 främja genomförandet av **hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar** och kraftigt öka nybeskogningen och återbeskogningen i hela världen.

15.5 Vidta omedelbara och betydande åtgärder för att minska förstörelsen av naturliga livsmiljöer, **hejda förlusten av biologisk mångfald och senast 2020 skydda och förebygga utrotning av hotade arter.**

15.9 Senast 2020 **integrera ekosystemens och den biologiska mångfaldens värden** i nationella och lokala planerings- och utvecklingsprocesser, strategier för fattigdomsminskning samt räkenskaper.

15.a **Mobilisera och väsentligt öka de finansiella resurserna** från alla källor för att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden och ekosystemen.

Kommentar: Naturvårdsverket har påbörjat projekt för att koppla Agenda 2030 till EU-konventionens strategiska plan för 2011–2020. Sverige får därmed skyldigheter även mot UN.

Skyldighet och hållbarhet

3 § *Naturvårdsverket ska inom sitt ansvarsområde särskilt*

*1. ansvara för **central tillsynsvägledning***

*2. **samverka med länsstyrelserna för att åstadkomma ett effektivt tillsynsarbete***

*3. **bevaka allmänna miljövårdsintressen i mål och ärenden där miljöbalken tillämpas och som handläggs hos myndigheter och domstolar samt lämna Naturvårdsverkets synpunkter tidigt i processen***

*4. **delta i miljöprövningar som gäller frågor som är principiellt viktiga eller har stor betydelse för miljön***

*5. **vägleda statliga myndigheter i deras miljöledningsarbete***

*6. **samordna uppföljning och utvärdering av miljökvalitetsmålen Begränsad klimatpåverkan Frisk luft, Bara naturlig försurning, Skyddande ozonskikt, Myllrande våtmarker, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt- och djurliv***

*7. **utveckla, följa upp och samordna arbetet med miljöinformationsförsörjning och ansvara för den övergripande administrativa samordningen av miljöövervakningen***

*8. **i samråd med Havs- och vattenmyndigheten fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljökvalitetsmålen och internationell rapportering och efter samråd med övriga berörda myndigheter och organisationer ansvara för genomförandet av miljöövervakningen samt beskriva och analysera miljötillståndet inom sitt ansvarsområde***

*14. **förvärva och förvalta värdefulla naturområden för statens räkning***

*18. **verka för en hållbar utbyggnad av vindkraft***

*21. **samordna myndigheternas arbete när det gäller omgivningsbuller***

Denna paragraf tydliggör ur flera avseende Naturvårdsverkets skyldigheter att agera!

Punkt 3. Ängersjö-fallens miljötillstånd omfattar flera allmänna miljövårdsintressen.

Ett återkallelseärende som baseras på en rad brister enligt 24 kap. 3 § punkt 3-5 och 7 MB, avseende vilseledning, underlåtelse att handlägga, nya vetenskapliga fakta och regelverk som omöjliggör verksamheten och står i strid med EU-direktiv och dess implementering i svensk lagsstiftning, har högsta dignitet avseende flera allmänna miljövårdsintressen. Änmer då tillståndet strider mot domstolsbeslut i landets Miljööverdomstol och länsstyrelsens *Strategi för kungsörn och vindkraft*. Det är extra viktigt då tillståndet inte följer Naturvårdsverkets egen skrivelse eller egen Handbok för Artskyddsförordningen avseende avsiktligt dödande och MPD:s tidigare beslut att undanröja större delen av Svartåsen-projektet pga av samma kungsörnsrevir som omger Sandtjärnsberget på tre sidor.

Detta ligger också i linje med punkter 1, 2 och 5 avseende uppdragen *central tillsynsvägledning, samverkan och vägledning av statliga myndigheter i deras miljölednings- och tillsynsarbete*.

Naturvårdsverket är här skyldigt att axla sitt förvaltningsansvar för de redan fredade kungsörnsreviren och det sedan länge etablerade och dokumenterade berguvsreviret.

Det är helt absurt att en Miljöprövningsdelegation kan upphäva beslut av Svea Hovrätt och länsstyrelsen Jämtlands strategiska dokument. Förvaltningsansvaret för kungsörn är tydligt ålagt Naturvårdsverket enligt regeringsbeslut. Miljöprövningsdelegationen Västernorrlands agerande kan rasera förtroendet för landets miljöprövningsprocesser och vårt internationella anseende i

unionens miljöårsarbete. Likaså är då ytterst märkligt att ansvariga tjänstemän vid länsstyrelsen Västernorrland Miljöenhet i yttrande till tingsrätten, stödjer ett statligt skogsbolag och ett internationellt finansbolag genom att på alla sätt söka finna anledningar till att förhindra länsinnevånarna i ett annat län (Jämtland) att få tillgång till rättsprocessen.

Naturvårdsverkets uttalandet att **ärendet är för litet** är underkänt av Nacka Tingsrätt. Det är tvärtom så att utgångsläget var 46 verk och att de tidigare processerna reducerat antalet till 5+5 verk, dock med fatal höjd på 230 m i förhärskande sydligt synfält. Höjningen innebär lika allvarliga hot mot kungsörn och övriga rovfåglar och medför ökade buller- och syn-störningar.

Det kan också anföras att vi, om än i sent skede, ifrågasatt processens legitimitet, då den inte är förenlig med beslut av Härjedalens kommunstyrelse, vid extra sammanträde 2012-08-29, som endast tillstyrkte vindkraftsanläggningen Ängersjökölen under förutsättning att Sandtjärnsberget och Garpkölen (Svartåsen) prövades. Då sådan prövning nu skett och ansökan om 26 vindkraftverk på Garpkölen/Svartåsen avvisats och fastställts av Mark- och miljööverdomstolen i domslut MÖD M8453-15 (2015-11-19/30), föreligger inte längre dessa förutsättningar. Processerna avseende Ängersjökölen bör därmed avbrytas eller prövas formellt i Förvaltningsdomstolen. Vi ser det därför logiskt att även miljötillståndet för Sandtjärnsberget återkallas och att den påbörjade talerättsprocessen avbryts.

Naturvårdsverket har här en tydlig vägledningsskyldighet att omsätta förslaget i sin egen uppdaterade syntesrapport 6740, *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss*, som föreslår begränsning av vindkraftsutbyggnaden till mindre antal och större optimala lokaliseringar. Rapporten konstaterar tidigare kunskapsbrister om kungsörnars revirstorlek och rekommenderar eller skyddsastånd om 6 km. Syftet är att säkerställa stora opåverkade naturområden och att begränsa antalet vindkraftsbarriärer. Detta är en sedan länge misskött fråga. Vi har presenterat fyra tydliga bärriärstråk som omger Ängersjö i Jämtland (norr om Östersund och Ånge), österut i Hälsingland, samt norra Dalarna, baserat på den redan massiva utbredningen som redovisas i databasen Vindbrukskollen. <http://www.vindlov.se/sv/vindbrukskollen1/vindbrukskollen-enkel/>

Denna fråga måste få högsta dignitet för att säkerställa skyddet för biologisk mångfald, ekosystem, folkhälsa och uppväxtmiljö, skogstillväxt och skogsnäring samt hållbar landsbygdsutveckling. Naturvårdsverket har också en tydlig vägledningsskyldighet att omsätta EU-Birds Directive – Annex I, II & III, Tetrao urogallus (tjäder), avseende tillsyn och riksinventering av lekplatser. Detta måste regleras och samordnas med omställning av skogsnäringen. Ängersjö är ett sådant lämpligt område, eftersom skoglig omställning också kommer diskuteras vid prövning av Sveaskog AB:s FSC-certifikat.

Naturvårdsverket har också en tydlig vägledningsskyldighet avseende hållbar vindkraft.

Allt "förnybart" är inte "hållbart". Allfler rapporter tyder på att vindkraften kan få stora negativa effekter på folkhälsan, biologisk mångfald, ekosystem och samhålskonomin i framtiden över stora avstånd.

- sänkt vegetationsindex, ca 15 %. Påverkan >9 km. Kinesisk rapport baserad på satellitövervakning, visar att höjd nattemperatur medför utebliven daggpunkt och uttorkning under växternas känsliga groddfas. Dessutom konstateras att vegetationen inte kan återställas efter byggnadsfasen, vilket indikerar att vindkraftverken ändrar tillväxtmiljön.
- nedkylningseffekter dagtid. Sänkt lokaltemperatur 1 - 2 °C, genom turbulens upp till 10 km. Nedisning, knäckta grenar, frusna toppskott och turbulensvirvlar som riskerar stormfällning.
- lågfrekvent ljud och infraenergipulser kan slå ut insektsektfaunan. En hypotes är att insekternas vibrationella signalsystem (över några meter), blockeras av vindkraftverkens kraftiga pulser i frekvensområdet 20-60 Hz. Effekter på pollinering och hämrad nedbrytning av växtdelar kan

då uppstå över 10 km. Holländska forskare rapporterar att antalet flygande insekter i 60 tyska naturområden minskat med mer än 75 % sedan 1989. Tyskland har ca 30.000 vindkraftverk med hög befolkningstäthet. 90 % av de vilda blommorna hotas med utrotning om det inte finns insekter. Utan insekter, ingen mat.

- kraftiga markvibrationer kan besvära maskar och insekter med mycket markkontakt. Registreras seismiskt > 20 km. Hypotesen är att fåglar inte hittar lika mycket föda som tidigare.
 - markvibrationer destabiliserar torvskikt i myrmarker och ökar läckaget av metangas och försurat grundvatten, som är kontaminerat med tungmetaller, metylkvicksilver och PFA-molekyler.
 - markvibrationer komprimerar och hårdgör våt skogsmark
 - global vindkraft dödar stora mängder av naturliga predatorer, fladdermöss och tornseglare m.fl. Tyska forskare uppskattar att de europeiska verken dödar över 300.000 fladdermöss per år och varnar för ökade insektsangrepp och ekologisk krasch. Andelen dödade honor är mycket stor. Risk finns även för växt- och djursjukdomar.
 - Klimatförändringarna medför att det svenska skogsbruket hotas av invasiva insektsarter och dubbla insektssvärmar. Insektsskadade barrträd avger mer terpentener, som ombildas till skadligt ozon, som tränger in i trädens blad och barr (ozolytprocessen).
 - Sverige uppfyller inte EUROBAT Guidelines 2015, som innehåller stränga direktiv för inventering före tillståndsgivning och driftstopp under födosöksperioden.
 - oklara effekter av nanopartiklar från vindkraftverkens vingar. Forskare vid Lunds Universitet har visat att nanopartiklar från plaster minskar överlevnad av vattenlevande zooplankton. Partiklarna tränger igenom fiskarnas hjärnbarriär och orsakar beteendestörningar och kan således vandra upp genom livsmedelskedjan. Vingarna på ett vindkraftverk består av ca 60 ton epoxiplaster, kompositmaterial med miljöfarliga tillsatser som Bisfenol (Allergent, hormon- och fertilitetsänkande), UV-filer (Titan m.m.), Zink och Bor, stabilisatorer (Kalcium, Zink, Bly, ev. Kadmium och Tenn), färgämnen, antioxidanter, biocider, mjukgörare och bromerade flamskyddsmedel. Vingarnas ytskikt eroderar succesivt och blir poröst. Viktförlusten uppskattas till 1-2 %.
 - potentiella miljöskador. Ett verk innehåller ca 1,6 ton oljor och kemikalier för hydraulik, växellåda, transformator, smörjmedel och frostskydd.
 - framtida miljöskuld genom evig deponi av fundament (200 ton betong inklusive 80 ton armeringsjärn/verk), kablar, geotextila vävnadsmaterial och hårdgjorda bärlager. De breda raka såren i känsliga landskap får hydrologiska effekter (dränering alt. dämning) och är irreparabla. Krav på miljömässigt försvarbar återställning finns inte. Fundament kan övertäckas med 0,4 m fyllning och kablar kan få ligga kvar i marken. Kostnaden för korrekt återställande är underskattade och kommer aldrig att kunna bäras av bolagen eller kommande generationer.
 - fragmentering av skogar och fjäll i strid med EU:s strategi för biologisk mångfald 2020, bryter den gröna infrastrukturen och hotar den biologiska mångfalden. Ett verk ianspråkar 1-5 hektar mark. En vindkraftspark erfordrar ca 5 mil bilväg. Sverige har Europas mest fragmenterade skogsvägnät.
 - långtgående habitatpåverkan av rödlistade arter. Inte minst genom passivt agerande av miljöprövningsdelegationer, länsstyrelser, Naturvårdsverket, statliga vindkraftssamordnare och statens skogsbolag Sveaskog AB, i direkt kontrast till Sveriges rapportering till EU-kommissionen. Hemställan om indragning av Sveaskog AB:s FSC-certifikat. Bl.a. baserat på bristande efterlevnad av domslut (Svea Hovrätt), strategiska dokument för skydd av 4-5 högvärderade kungsörnsrevir och ett berguvsrevir, samt EU-direktiv för skydd av tjäderhabitat i Ängersjö, Härjedalen.
- Samtliga dessa vindkraftseffekter kommer att allvarligt försämra den svenska naturens hållbarhet och har länge sopats under mattan. Denna passivitet drabbar omgivande bygder upp till minst 10 km och landet täcks redan av stora sammanhängande buller- och vibrations-mattor.

Det sammantagna hotet har sådan dignitet att ett omedelbart generellt moratorium bör utlösas med stöd av Miljöbalkens kapitel 2. Allmänna hänsynsregler. Ängersjö-området är ett första lämpligt objekt för denna hållbarhetsåtgärd och som kan förstärkas genom föreslagna omläggning av Sveaskog AB:s verksamhet till hållbar och miljövänlig skogsbruksmodell. Naturvårdsverket har här inte uppfyllt sina regeringsuppdrag, förutom det kontraproduktiva, missriktade och delvis feltolkade uppdraget att verka för "hållbar" vindkraft.

Samordning av myndigheternas arbete när det gäller omgivningsbuller

Det mest eftersatta uppdraget är skyldigheten att samordna myndigheternas arbete när det gäller omgivningsbuller. Denna fråga lades i malpåse efter regeringsbeslut 2012 att avveckla arbetsgruppen för vindkraftsbuller från den statliga bullerutredningen och överföra ansvaret till ett tjänstemannanätverk, dominerat av energintressen. Naturvårdsverket har varken agerat för att hävda sitt eget regelverk 35 dBA, eller tydliga offentliga rapporter avseende krav och rekommendationer av ökat skydd mot vindkraftsbullrets specifika pulserande karaktär, t.ex.;

- Naturvårdsverkets kunskaps sammanställning, Vindval. Sömnforskaren Gösta Bluhm konstaterar att hälsorisker inte kan uteslutas och att riktvärdet L_{night} bör ses över.
- Naturvårdsverkets forskningsrapport 6241, *Ljud från vindkraftverk (2010-04-20)*, som redovisar att temperaturinversion och cylindrisk ljudutbredning medför flerdubbel ljudutbredning. Rapporten framhåller med tydlighet att:
 - sid 13: *Nattetid framför allt under klara, vindstilla nätter är det vanligt att lufttemperaturen ökar med höjden över marken, s.k. temperaturinversion. Detta medför att ljudvågorna böjs neråt. **Ljudkällor kan då höras på stora avstånd.***
 - *Vid vissa tillfällen uppkommer en höjdinversion. Temperaturen minskar först med höjden för att sedan öka inom ett högre luftskikt. **Då kan ljud breda ut sig över mycket stora avstånd med liten dämpning.***
 - sid 22: *...spridningen i modellen övergår från sfärisk till cylindrisk.* Genom den döljande handläggningen undanhålls för lokalbefolkningen allvarliga risker för störningar och ohälsa.
- PM, *Vindkraft i kallt klimat – påverkandefaktorer på ljud*, från det kända svenska akustikkonsultföretaget ÅF Infrastructure AB. Beställd av vindkraftbolaget Nordisk vindkraft i samband med miljöprövningsprocess i Norrland, som ger fullt stöd för kraftig bullerutbredning över långa avstånd i kallt klimat och bekräftar de allvarliga störningar som rapporteras av drabbade vid många vindkraftsparker;
 - Refraktion vid olika temperaturgradienter medför nedåtböjande effekt. Variationer upp till 20 dB, **särskilt på längre avstånd från ljudkällan.**
 - Ökat källljud vid nedisning av vindkraftverkens vingar. ÅF tillstår att nedisning kan vara en förklaring till rapporter om höga bullernivåer i närheten av vindkraftverk i kallt klimat. Långtidsmätning vid Dragaliden i Västerbotten dec-mars 2012, anger bullerökning med 10-15 dBA under 19 % av antalet mätvärden. Rapporten sammanfattar "**Med beaktande att Naturvårdsverkets riktvärde är 40 dBA (Alt. 35 dBA) kan de ökade ljudnivåerna som uppstår vid isbildning tvinga fram driftstopp**".
 - Besvärande fakta avseende bristande mätapparatur undantas dessutom från bedömningen. Enligt Bray/Holmes kan ytterligare "peaks" på 5-7 dB tillkomma i det lågfrekventa området när man använder apparater som tar medelvärden på 10 ms. Dessa ljudtoppar uppfattas av det mänskliga örat medan använd apparatur smetar ut signalerna till medelvärden <125 ms.

- Amplitudmodulation. ÅF anger att den uppmätta ljudnivån överstiger den beräknade (40 dBA) med 5 dBA under 5 % av den uppmätta tiden under 10 månader. Tas hänsyn till att amplitud-modulationen utgörs av besvärande bullertoppar under 3-5 minuter, kan konstateras att dessa störningar, i genomsnitt äger rum 2-3 gånger per natt. Detta betraktas som ohälsosamt vid sömnstudier.
- Förändrad geometrisk ljudutbredning genom lägre dämpning på grund av inversionsskikt. Rapporten visar att förekomst av inversionsskikt, kan ändra ljudutbredningen från sfärisk till cylindrisk. Ljudet är ljuddämpningen då endast 3 dB per dubblerat avstånd mot normalt 6 dB. 45 dBA vid 1000 meter blir då 39 dBA vid 4 km och 36 dBA vid 8 km. Inkluderas reflektion över vatten, refraktion, amplitudmodulering, OAM, isbildning, Heightened Noise Zones, interferens vid flera verk, resonans, m.m. erhålls ett mångdubbelt överskridande av bolagens bullerberäkningar.

Det ska då beaktas att bakgrundsljudet nattetid i dessa tysta områden är 15-30 dBA, vilket är avgörande för den verkliga hörupplevelsen enligt Naturvårdsverkets rapport 6241.

I miljöprövningsprocessen har till Miljöprövningsdelegationen överlämnats ett tjugotal bevis på bristerna i tillämpad beräkningsmodell, de stora meteorologiska och topografiska effekterna, mångdubblad ljudutbredning över vatten/is, cylindrisk ljudutbredning vid höga verk, den teknokratiska bluffen genom tillämpning av dygnsmedelvärde (Laeq, exkludering av max-värden på 10-15 dB) och irrelevant dBA-viktning som exkluderar större delen av det lågfrekvent bullret och 100 % av de pulserande ohörbara infraenergivågorna < 20 Hz. Därtill interferenseffekter från flera verk om plus 5-10 dBA och ny forskning, som visar att enbart interferens mellan två verk kan bilda smala band med förhöjda värden upp till 13 dB (Heightened Noise Zones). Dessa vandrar snabbt förbi och förvanskas vid dygnsmedelvärdesberäkning. Härutöver har en rad bevis på sömnstörningar, medicinska och sjukdomsalstrande effekter kopplat till stötande infraenergivågor vid vingarnas tornpassage, samt rapporter om försämrade uppväxtmiljö, överlämnats till MPD utan att ens beröras av dess tjänstemän.

Den mest frapperande är att tjänstemännen accepterar att Renewable Ltd får frikänna sig från sin bullerberäkning och utfästelser om riktighet, fullständighet, metodik och tillförlitlighet, enligt nedanstående text;

"Detta dokument ("rapport") har utarbetats av Renewable Energi Systems Ltd ("RES"). RES anses inte göra några utfästelser om riktighet, fullständighet, metodik, tillförlitlighet eller aktuell status för något material som finns i denna ("rapport"), eller RES påtar sig ansvar med avseende på någon fråga eller information avses eller i betänkandet. Varje person som förlitar sig på rapporten ("mottagaren") gör det på egen risk, och varken mottagaren eller någon part till vilken mottagaren tillhandahåller rapporten eller material eller information som härrör från det skall ha någon rätt eller fordran mot RES eller något av dess dotterbolag av dessa. Mottagaren skall behandla all information i rapporten som konfidentiell".

Denna undanflykt från sanningshalt och framtida skadestånd torde vara unikt inför svensk miljödomstol. Bullerberäkningen borde direkt underkänts som juridiskt ogiltig och såväl kommun, MPD och domstolar borde därmed avstyrkt bolagets tillståndsansökan. Klausulen om att informationen är konfidentiell är lika frapperande och står i strid mot Århuskonventionens krav på transparens.

Naturvårdsverket har nyligen avvisat vår framställan om regelverk för markvibrationer och infraenergipulser <31,5 Hz, medan de flesta europeiska länder ha regelverk ned till 8 Hz.

Det är sedan länge känt att de tillämpade regelverken och beräkningsmodellerna för vindkraftsbuller är orealistiska för de nya höghöjdsverken, i områden med med lågt bakgrundsljud i kallt

nordiskt klimat. Bullerstörningar upplevs på tredubbla avstånd i den förhärskande vindriktningen. Nuvarande miljötilstånd är baserade på irrelevant "praxis" om 40 dBA, som utesluter ca 60 % av den totala ljudenergin under 200 Hz och 100 % av de skadliga ohörbara infraenergipulserna. Mekaniska infraenergipulser har brantare ljudprofil än naturliga sinusformade infraljud. Vi vet att ljudupplevelsen fördubblas för varje höjning om 5 dB i det lägre frekvenserna mot normalt återopade 10 dB. Den tyska specialistläkargruppen Ärzte für Immissionschutz anger att infraenergipulserna inte bör överskrida 60 dBZ för att undvika medicinska effekter vid långtidsexponering. Detta gränsvärde underskrids först **vid ca 10 km från ett enda verk.**

Svenska staten har stort ansvar för underskattningen av infraljudets negativa hälsoeffekter och de kraftiga ljudstötarna som uppstår vid vingarnas tornpassage. Därtill visar en tysk/grekisk rapport att verken genererar kraftiga markvibrationer, som interagerar med de akustiskt överförda infraljudstötarna och ger förstärkande effekt i byggnadskonstruktioner över 10 km. Vetenskapliga rapporter på laboratorienivå visar samband med dämpade hjärnfunktioner. Patologiska förändringar av hjärtsäck och lungvävnad har konstaterats vid långtidsexponering.

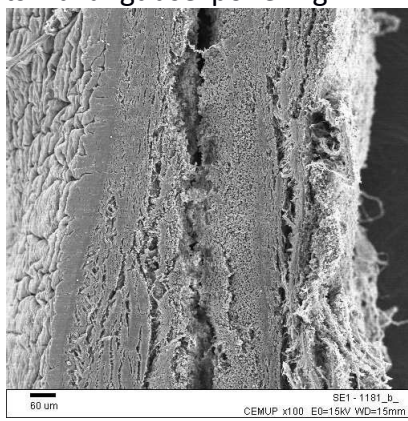
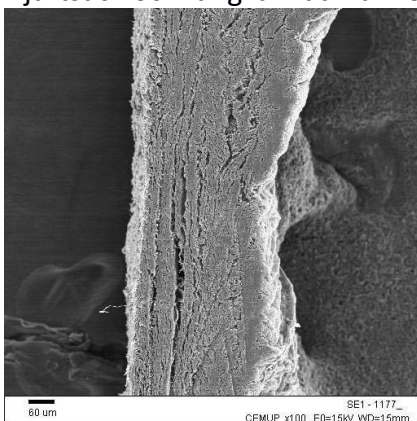

Bild ovan: Förtjockad pericarda <http://epaw.org/documents/Dr-Pereira-%20ISBF-Glasgow-2017.pdf>
Dessa allvarliga hälsoeffekter är ett globalt problem och har nyligen bekräftats av

- Amerikansk studie, som visar signifikanta samband mellan ökad självmordsstatistik och storskaliga vindkraftsanläggningar.

Wind Turbine Syndrome: The Impact of Wind Farms on Suicide. Eric Zou. October 2017.

Rapporten visar samband mellan storskaliga vindkraftsinstallationer i USA 2001-2013 och signifikant ökning av självmord;

2. bland individer som är sårbara för bullerinducerade sjukdomar, t.ex. äldre
3. självmordsverkan vid dagar då vinden blåser i riktningar som skulle öka invånarnas exponering för lågfrekvent ljudemmission
4. data från en storskalig hälsoundersökning antyder ökad sömninsufficiens intill nya vindkraftverk
5. Effekter kan uppstå intill 25 km.

Rapporten baserades på offentliga databaser, bl.a.:

- US Energy Information Administration, med information om vindparksdata, position, kapacitet och månad för driftstart från totalt 828 vindkraftsparker i 39 stater i USA från 2001 till 2013
- National Center for Health Statistics 'Vital Statistics Multiple Cause of Death Data. Självmordsfrekvensen definierades som andelen personer i ett "county", som dog på grund av självmord i förhållande till den totala befolkningen under året.

2. Australiens Administrative Appeals Tribunal. Domslut 2017-12-04. Domstolen fastslår att bullerstörningar som orsakas av lågfrekventa ljud och infraljud från vindkraftverk "är en trolig väg till sjukdom" baserat på "etablerad koppling mellan störning och vissa sjukdomar, inklusive högt blodtryck och hjärt-kärlsjukdom, eventuellt delvis förmedlad av störd sömn och/eller psykisk

stress". Domstolen framhöll också att "dBA-viktningsystemet inte är konstruerat för att mäta vindkraftsljud och inte lämpligt att använda vid mätning".

Samtliga ovanstående samband bekräftar de av drabbade medborgare redovisade klagomålen om ökade sömnstörningar och hälsoproblem och de vetenskapliga rapporter som presenterats avseende felaktiga bullerberäkningar och mätmetoder och som lämnats ohörda.

Det statistiskt säkrade avståndet om 25 km är ytterst allvarligt då Sverige redan täcks av stora sammanhängande bullermattor. Belgiska forskare varnar för störningar av barnens utveckling och inlärningsförmåga. Oklarhet råder även om effekter under graviditeten.

EU-Environment fokuserar nu på infrajudgets hälsorisker och har på sin hemsida presenterat en mycket tydlig varning för en "invisible enemy", infrajudgetet (2017-06-02). Den svenske WHO-experten Göran Pershagen (KI) hade en framträdande roll vid EU-kommissionens Conference Noise in Europe (Brussels, 2017-04-24) där han redovisade kardiovaskulära effekter och vikten av att inte underskatta bullrets hälsorisker.

Miljöpartiets uppdrag till Energimyndigheten och Naturvårdsverket att ta fram förslag att avveckla den kommunala vetorätten, kan således leda till ökad centralmakt baserad på irrelevanta beslutsunderlag och "politisk korrekthet", vilket därmed innebär hot mot både folkhälsan och demokratin. Naturvårdsverket är sammahållande i EU-projektet **Human Biomonitoring for Europe**, för det europeiska initiativet om hälsorelaterad miljöövervakning och forskning (EHBMI) med målet att visa och på sikt minska, de negativa hälsoeffekterna av miljöföroreningar, dit skaglig bullerpåvekan ska räknas.

Vi anser att botten är nådd och att landet utsätts för stora påfrestningar på miljö och folkhälsa, vars effekter vi cyniskt skjuter framför oss. Dessa skador är delvis redan irreparabla. Det handlar nu inte längre om att "begränsa skador och olägenheter", det handlar också om att

- acceptera att de nya superhöga vindkraftverken kräver omprövning av en rad kriterier för miljö- och mark-exploatering, enligt samtliga krav i kap. 2 MB.
- inse hotet mot ekosystem och biologisk mångfald
- inse riskerna för människors hälsa
- inse lokalbefolkningens förluster av livskvalité och påtvingade ekonomiska uppoffringar
- inse hotet mot den svenska skogsnäringen
- inse det akuta behovet av skyndsamt agerande för att ompröva regelverk för buller och infraenergivågor, avseende gränsvärden, beräkningsmetoder, mätmetoder och tillsyn.
- utveckla och efterleva strategier för skydd av biodiversitet enligt EU:s program för 2020
- utveckla skogsbruk med grön infrastruktur och färre kalhyggen. De regionala handlingsplaner som ska tas fram av länsstyrelserna 2018, måste utgå från landskapsperspektivet och också begränsa de negativa effekterna av vindkraftens bullermattor.
- utveckla principer för begränsning av markanvändningen till ett mindre antal optimalt placerade industrianläggningar, i syfte att frigöra ytor för skydd av biologisk mångfald i enlighet med Naturvårdsverkets reviderade rapport *Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss*.
- utveckla förslagen i den Parlamentariska landsbygdsdelegationens slutbetänkande avseende omprövning av centralt beslutade markintressen och stödet åt vitala landsbygdsområden.

Vi har just nu en win-win-situation för omprövning av vindkraftens negativa effekter på folkhälsa, ekosystem och skogsnäring. Den tekniska utvecklingen och havsbaserad vindkraft kommer att möjliggöra mer optimala lösningar inom fem år (10-15 MW/verk). En realistisk omprövning av ej genomförda projekt och pågående miljöprövningsprocesser kan därför ge stora national-ekonomiska fördelar och minskade infrastrukturkostnader.

Detta är inte specifikt för de boende i Ängersjö. Detta är ett stort eskalerande samhällsproblem, lika allvarligt för framtiden, som den allmänt ökande känslan av centralstyrning och utanförskap.

Här finns en ökad frustration över det faktum att samtliga lokala representanter förvägrats talerätt medan ett londonbaserat finansbolag och ett statligt skogsbolag tillåts agera i strid mot lag, EU-direktiv och nya vetenskapliga fakta. Vi ser här fas två av "Baggböleriepoken" där en genuin svensk kulturbygd även kan förlora rätten till tystnaden och skydd mot intrång i den egna bostaden.

Vi kan konstatera att både länsstyrelsen och Naturvårdsverket avvisat hemställan om att agera för återkallelse i Ängersjöfallen, trots att habitatet är "immuna" enligt domslut (Svea Hovrätt), länsstyrelsens strategiska dokument (Valloniendomen), samt mot Naturvårdsverkets egna definitioner av avsiktligt dödande och kriterier i EU:s Fågel och Habitatdirektiv.

Naturvårdsverkets skäl att undkomma ansvar och skyldigheter p.g.a. bristande ha tydligt underkänts av Nacka Tingsrätt, som återvisat ärendet med hänvisning till verkets nationella skyldigheter enligt förarbetena till Miljöbalken.

Vid ingången av 2016 disponerade Naturvårdsverket 4,4 Miljarder (Mkr), varav 0,43 Mkr utgjorde förvaltningsanslag och 4,0 Mkr sakanslag. Stora poster är

- Internationellt arbete, bilateralt arbete, inklusive utvecklingssamarbete. 17,3 Mkr.
- Bilateral samarbeten, finansiering. Vitryssland, Georgien, Ukraina, Internationella utbildningar (ITP), Indien, Kina (inklusive CCICED), Palestina, Serbien, Globala programmet, Designbidraget Agenda 2030 och Albanien. 24,1 Mkr.
- Regelgivning och regeltillämpning. 23,3 Mkr.

Det kan noteras att någon budget inte finns för det löpande regeringsuppdraget att samordna nätverket för bevakning av vindkraftsbuller eller hotet mot folkhälsa, ekosystem, biologisk mångfald och skogsnäringen. Detta medför nu livsavgörande problem för drabbade medborgare.

I årsredovisningen redovisas två yttrande till MMD rörande vindkraftverk

- Yttrande rörande vindkraftverks påverkan på höga naturvärden, såsom rikt fågelliv samt naturreservat och Natura 2000-områden. Bolaget fick avslag på sin ansökan bland annat på grund av påverkan på havsörn och Natura 2000-området Bråviken yttre.
- Yttrande i vindkraftärende angående olämplig lokalisering av vindkraftverk på grund av risk för påverkan på fåglar, främst havs- och kungsörn. Bolaget hade fått avslag på sin ansökan hos miljöprövningsdelegationen och överklagat till MMD. MMD fann att planerad verksamhet stred mot såväl bestämmelser i artskyddsförordningen som kravet på lämplig lokalisering enligt miljöbalken. Domstolen avlog bolagets överklagan. MMD:s beslut överklagades av bolaget, men MÖD gav ej prövningstillstånd.

Anvisad budgetram har stort manöverutrymme. I Ängersjö-fallen finns redan klara domslut i Svea Hovrätt och Östersunds Tingsrätt, stöd i artskyddsförordningen och miljöbalkens lokaliseringsprincip samt strategiskt länsstyrelsedokument och Naturvårdsverket egen Handbok för Artskyddsförordningen och verkets anvisningar om avsiktligt dödande. Ängersjö-fallen är ett klart fall där Naturvårdsverket är skyldigt att föra talan för det allmännas intressen.

Här finns också ingång till implementering av viktiga regelverk och revidering av regelverk för buller och lokalisering av vindkraftverk för att eliminera riskerna för folkhälsa, uppväxtmiljö, ekosystem, biologisk mångfald och landets skogsnäring.

Halmstad 2018-01-25

Ove Björklund

Föreningen Svenskt Landskapsskydd

Dagsländevägen 27, 302 Halmstad

Bilaga. Infraljud och lågfrekventa ljud - dess inverkan på människors hälsa.

Mariana Alves Pereira et al. 2018-01-18.

